

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 24 lipca 2025 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Andrzej Tomczyk (przewodniczący)

SSN Jerzy Grubba (sprawozdawca)

SSN Małgorzata Wąsek-Wiaderek

Protokolant Kinga Sternik

przy udziale prokuratora Prokuratury Krajowej Zbigniewa Siejbika

w sprawie wniosku **I.B.**

o odszkodowanie i zadośćuczynienie na podstawie art. 8 ust. 4 w zw. z ust. 1
ustawy z 23 lutego 1991r.

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na rozprawie

w dniu 24 lipca 2025 r.,

apelacji wniesionej przez pełnomocnika wnioskodawcy

od wyroku Wojskowego Sądu Okręgowego w Warszawie

z dnia 9 grudnia 2024 r., sygn. akt Żo (Un) 5/24,

1. utrzymuje w mocy zaskarżony wyrok;

2. kosztami postępowania apelacyjnego obciąża Skarb Państwa.

Jerzy Grubba Andrzej Tomczyk Małgorzata Wąsek-Wiaderek

UZASADNIENIE

K. B. jako syn **I. B.** wystąpił o zasądzenie odszkodowania i zadośćuczynienia za represje, których doświadczyła jego matka za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego.

Wojskowy Sąd Okręgowy w Warszawie wyrokiem z dnia 9 grudnia 2024 r. zasądził na rzecz wnioskodawcy kwoty 48.153,56 zł tytułem odszkodowania za poniesioną szkodę oraz 150.000 zł tytułem zadośćuczynienia za doznaną krzywdę. W pozostałym zakresie wniosek oddalono.

Powyższy wyrok zaskarżony został apelacją pełnomocnika wnioskodawcy, w której podniesiono zarzuty:

1 - obraży przepisów prawa materialnego, a to art. 8 ust. 1 Ustawy z dnia 23 lutego 1991r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego Państwa Polskiego w zw. z art. 77 ust. 1 w zw. z art. 8 ust. 2 Konstytucji RP poprzez przyjęcie, że skoro postanowieniem Sądu Warszawskiego Okręgu Wojskowego z dnia 27 czerwca 1995 r. (sygn. akt Żo. Un. 433/93) na rzecz **I. B.** przyznano zadośćuczynienie za 96 miesięcy, to zaskarżany wyrok powinien obejmować zadośćuczynieniu wyłącznie za pozostały okres pozbawienia wolności **I. B.** czyli 5 miesięcy i 27 dni, które nie zostały objęte postanowieniem SWOW, co sprawia, że orzeczone zostało – przy uwzględnieniu waloryzacji oraz proporcji – różnej wysokości zadośćuczynienia za krzywdy poniesione przez **I. B.**: niższe za okres 96 miesięcy bezprawnego pozbawienia wolności oraz wyższe, bardziej spełniające swoją rolę (lecz nadal nieadekwatne) za krzywdy poniesione przez nią w okresie 5 miesięcy i 27 dni bezprawnego pozbawienia wolności;

2 - obraży przepisów prawa materialnego, a to art. 8 ust. 1 ustawy lutowej w zw. z art. 445 § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 448 k.c. poprzez przyjęcie, że zadośćuczynienie ustalone w orzeczeniach wydanych w sprawach dotyczących **I. B.** jest adekwatne do krzywdy poniesionej przez **I. B.** w związku z jej działalnością na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego, w tym w kwocie 150.000,00 zł za okres 5 miesięcy i 27 dni pozbawienia wolności, podczas gdy nie jest to kwota adekwatnego i godnego zadośćuczynienia, która została oparta na okolicznościach związanych z trwałymi i nieprzemijającymi skutkami krzywd wpływających na stan świadomości i psychiki **I. B.**, jak i intensywności cierpień fizycznych, których doznała, stanem zdrowia, stanem

rodzinnym i poczuciem społecznego wykluczenia, a także ocena taka nie może się ostać wobec innych powszechnie znanych orzeczeń zapadających w podobnych sprawach.

Wskazując na powyższe, skarżący wniósł o zmianę wyroku w pkt 1 tiret drugie poprzez zasądzenie od Skarbu Państwa na rzecz K. B. kwoty 7.709.482,03 zł tytułem zadośćuczynienia za krzywdy wyrządzone jego matce I. B..

Sąd Najwyższy, jako sąd apelacyjny, zważył co następuje:

Apelacja nie jest zasadna.

I. B. została skazana wyrokiem Wojskowego Sądu Rejonowego w Warszawie z dnia 13 maja 1949 r. (sygn. akt Sr. 715/49), za czyny z art. 28 k.k.WP w zw. z art. 7 Dekretu z dnia 13.06.1946 r. (m. k.k.) oraz z art. 191 k.k. z 1932 r. na karę łączną 15 lat więzienia z pozbawieniem praw na okres 5 lat oraz przepadek całego mienia (k.10-12). Wyrok ten został utrzymany w mocy postanowieniem Najwyższego Sądu Wojskowego w Warszawie z dnia 18 listopada 1949 r. (sygn. akt Sn. Odw S 2492/49). Wskazaną karę I. B. odbywała w okresie od dnia 26 czerwca 1948r. (k.101-103) do dnia 17 grudnia 1956r.

Postanowieniem Sądu Warszawskiego Okręgu Wojskowego w Warszawie z dnia 18 czerwca 1993r. (sygn. akt Cs. Un. 657/92) powyższy wyrok uznano za nieważny (k.13-14).

Postanowieniem Sądu Warszawskiego Okręgu Wojskowego w Warszawie z dnia 27 czerwca 1995r. (sygn. akt Żo. Un. 433/93) zasądzono od Skarbu Państwa na rzecz I. B. kwotę 121.194,24 zł tytułem odszkodowania i zadośćuczynienia za szkody i krzywdę wynikłe z niesłusznego skazania ww. wyrokiem (15-17).

Wnioskodawczyni nie zaskarżyła tego orzeczenia, informując Sąd, że: „nie wnosi sprzeciwu w sprawie wysokości przyznanego odszkodowania” (k.14 akt Żo. Un. 433/93).

18 listopada 2022 r. syn wnioskodawczyni – K. B. – wniósł o uzupełnienie zadośćuczynienia za krzywdy wyrządzone matce w związku z jej działalnością na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego, żądając zasądzenia kwoty 6.035.769,91 zł tytułem uzupełniającego zadośćuczynienia (k.2-7).

Wyrokiem Wojskowego Sądu Okręgowego w Warszawie z dnia 18 kwietnia 2023r. (sygn. akt Żo (Un) 4/22) zasądzone na rzecz K. B. kwotę 60.000 zł tytułem zadośćuczynienia, a w pozostałej części wnioszek oddalono (191).

Wyrok ten zaskarżony został apelacjami reprezentującego Skarb Państwa I Prezesa Sądu Najwyższego i wnioskodawcy K. B..

Sąd Najwyższy jako sąd apelacyjny, w sprawie I KA 9/23 wyrokiem z dnia 11 stycznia 2024r. na podstawie art. 439§1 pkt 8 k.p.k. uchylił zaskarżony wyrok i na podstawie art. 17§1 pkt 7 k.p.k. postępowanie w sprawie umorzył.

W uzasadnieniu swego wyroku, argumentując konieczność umorzenia postępowania, Sąd Najwyższy wskazał, *„że w sprawie Żo.Un. 433/93 wnioskodawczyni dochodziła przecież roszczeń z tytułu wykonania wyroku b. Wojskowego Sądu Rejonowego w Warszawie z dnia 13 maja 1949 r. w sprawie Sr. 715/49, i tak to żądanie rozstrzygnął w postanowieniu z dnia 27 czerwca 1995 r. Sąd Warszawskiego Okręgu Warszawskiego w Warszawie. Zatem, obecnie nie ma żadnego trybu do dochodzenia roszczeń z tego tytułu, albowiem kwestia ta zamknięta została od strony formalnej prawomocnym orzeczeniem (res iudicata)”*.

Jednocześnie jednak Sąd Najwyższy dostrzegł okoliczność, iż w orzeczeniu z 27 czerwca 1995 r. choć prawidłowo, co do zasady, ustalono okres pozbawienia wolności wnioskodawczyni (od 20 czerwca 1948 r. do 17 grudnia 1956 r.) to dopuszczono się pomyłki rachunkowej w obliczeniu ilości miesięcy pozbawienia wolności (przyjęto 96 zamiast 102).

Powyższe skutkowało wywiedzeniem kasacji na rzecz wnioskodawcy przez Prokuratora Generalnego oraz Rzecznika Praw Obywatelskich.

W kasacji wniesionej przez Prokuratora Generalnego zarzucono:

- rażące i mające wpływ na orzeczenie naruszenie prawa procesowego - art. 410 k.p.k. polegające na wydaniu orzeczenia zasądzającego odszkodowanie i zadośćuczynienie za doznaną krzywdę wynikłą ze skazania wyrokiem byłego Wojskowego Sądu Rejonowego w Warszawie z dnia 13 maja 1949 roku sygn. akt Sr 715/49 za okres 96 miesięcy pozbawienia wolności, gdy tymczasem czas rzeczywistego pozbawienia wolności I. B. wynosił 102 miesiące.

W kasacji Rzecznika Praw Obywatelskich zarzucono:

- rażące i mające istotny wpływ na jego treść naruszenie prawa procesowego, tj. art. 357 ustawy z dnia 19 kwietnia 1969 r. Kodeks postępowania karnego (Dz.U. 1969 nr 13, poz. 96, dalej: k.p.k. z 1969 r.), polegające na zaniechaniu uwzględnienia w toku orzekania całokształtu okoliczności sprawy, ujawnionych w toku rozprawy głównej, mających istotne znaczenie dla określenia wysokości kwoty odszkodowania i zadośćuczynienia, co skutkowało zasądzeniem w pkt. 1 zaskarżonego postanowienia kwoty odszkodowania i zadośćuczynienia za okres 96 miesięcy pozbawienia wolności I. B. w sytuacji, gdy wydane rozstrzygnięcie, uwzględniające w całości wnioski o zasądzenie odszkodowania i zadośćuczynienia, powinno obejmować okres 102 miesięcy pozbawienia wolności.

Podnosząc powyższe, skarżący wniesli o uchylenie postanowienia i przekazanie sprawy Wojskowemu Sądowi Okręgowemu w Warszawie do ponownego rozpoznania.

Postanowieniem Sądu Najwyższego z dnia 5 września 2024r. w sprawie I KK 149/24 uchylono postanowienie Sądu Warszawskiego Okręgu Wojskowego w Warszawie z dnia 27 czerwca 1995 r., sygn. akt Żo. Un. 433/93 w części oddalającej wnioski w zakresie kwoty przekraczającej zasądzone nim odszkodowanie oraz zadośćuczynienie i w tym zakresie przekazano sprawę do ponownego rozpoznania Wojskowemu Sądowi Okręgowemu w Warszawie.

Wskazany w wstępie wyrokiem z dnia 9 grudnia 2024 r. Wojskowy Sąd Okręgowy w Warszawie z zasądził na rzecz wnioskodawcy kwoty 48.153,56 zł. tytułem odszkodowania za poniesioną szkodę oraz 150.000 zł tytułem zadośćuczynienia za doznaną krzywdę. W pozostałym zakresie wnioski oddalono.

To właśnie powyższy wyrok jest przedmiotem wniesionej w sprawie apelacji, a konkretnie ta jego część, którą oddalono wnioski w części przekraczającej wysokość zasądzonych odszkodowania i zadośćuczynienia. Jednocześnie jednak nie można tracić z pola widzenia całej historii toczącego się od lat postępowania i procesowych konsekwencji zapadłych w jego trakcie rozstrzygnięć.

Podstawową zatem kwestią jaką trzeba dostrzegać jest to, że kwestia zasądzenia odszkodowania i zadośćuczynienia za represje, których doznała I. B. została prawomocnie rozstrzygnięta postanowieniem Sądu Warszawskiego Okręgu Warszawskiego w Warszawie z dnia 27 czerwca 1995 r. Orzeczenie to zamknęło

zasadniczą kwestię przyznania odszkodowania i zadośćuczynienia za doznane przez wnioskodawczynię represje, jest prawomocne i objęte powagą rzeczy osądzonej (*res iudicata*).

W orzeczeniu tym dostrzeżono natomiast błąd matematyczny w obliczeniu okresu kiedy represjonowana była pozbawiona wolności – błędnie obliczono, iż był to 96 miesięcy, gdy faktycznie okres ten wynosił 102 miesiące. I co trzeba stanowczo i jednoznacznie podkreślić, tylko wada orzeczenia w tym zakresie stała się powodem wywiedzenia kasacji przez Prokuratora Generalnego i Rzecznika Praw Obywatelskich. Tylko też w tym zakresie nastąpiło uchylene wskazywanego postanowienia przez Sąd Najwyższy w dniu 5 września 2024r. Tym samym, tylko w tym zakresie mógł wypowiedzieć się Wojskowy Sąd Okręgowy wydając zaskarżone orzeczenie (tylko bowiem ta – nieistniejąca – część wcześniejszego postanowienia, nie jest objęta powagą rzeczy osądzonej) i rzeczywiście jego rozstrzygnięcie, poprawnie, ograniczyło się do zasądzenia odszkodowania i zadośćuczynienia za okres omawianych 6 miesięcy.

W tym kontekście żądanie wnioskodawcy zasądzenia na jego rzecz odszkodowania w kwocie 7.709.482,03 zł nie sposób ocenić inaczej niż rażąco wygórowane.

Wojskowy Sąd Okręgowy przedstawił szczegółowy sposób wyliczenia odszkodowania wskazując metodę, którą się posłużył – opartą na odniesieniu się do średniego wynagrodzenia z czasu orzekania przez ten Sąd.

Również zasądzona kwota zadośćuczynienia nie jest rażąco niska i z pewnością bierze pod uwagę skrajnie ciężkie warunki więzienne, w których przebywała wnioskodawczyni i doznane przez nią cierpienia. Nie jest to zatem kwota ustalona w sposób dowolny. Dostrzegać trzeba i to, że wysokość zadośćuczynienia została przyjęta w wysokości trzykrotnie wyższej niż odszkodowania za ten sam okres, a jak wskazano – ustalonego w oparciu o obiektywne, współczesne kryteria.

Ustalenie omawianych kwot objęte jest swobodą uznania przysługującego sądom i w ocenie Sądu Najwyższego skarżący nie wykazał w apelacji, że sfera ta została przekroczona i że w niniejszej sprawie można mówić o obrazie przepisów prawa w zakresie ustalenia kwoty należnego zadośćuczynienia.

Kierując się przedstawionymi względami, Sąd Najwyższy orzekł jak na wstępie.

Przewodniczący: SSN (Andrzej Tomczyk)

Sędziowie: SN (Jerzy Grubba)

SN (Małgorzata Wąsek - Wiaderek)

[[J.J.

[r.g.]]